

Firəngiz Əlizadənin yaradıcılığında multikulturalizm ənənələri

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin müvafiq sərəncamı ilə 2016-ci ilin "Multikulturalizm il" elan edilmesi ölkəmizdə multikultural ənənələrin inkişafına yeni bir tekan oldu.

Azərbaycanda multikulturalizm əsrlərdən bəri formalaşan, eyni zamanda bədii, psixoloji-mənəvi müstəvidən kənarə çıxmışın dəyərlər topluslu kimi mövcud olub. Ölkəmiz tarixən müxtəlif xalqların və dinlərin nümayəndələrinin sülh, dostluq şəraitində yaşadığı məkan olub. Bu gün Azərbaycan dünyada təkcə dövlət səviyyəsində aparılan islahatların nəticəsi kimi yüksək iqtisadi göstəriciləri, enerji resursları ilə zəngin olan ölkə kimi deyil, həm də humanizm prinsiplərinə sadıq, tolerant və multikultural olke kimi tanınır.

Bu gün ölkə başçısının təşəbbüsü ilə multikulturalizm dövlət siyasetinin ən önemli istiqamətlərindən birinə çevrilib. Bakı qlobal əhəmiyyətli humanitar məsələlərin öz həllini tapdığı məkandır. Təsadüfi deyil ki, dövlətimizin başçısının Sərəncamı ilə 2014-cü il fevralın 28-de Azərbaycan Respublikasının millətlərarası, multikulturalizm və dini məsələlər üzrə Dövlət Müşavirliyi Xidməti təsis edildi. Eyni zamanda, multikulturalizmin dövlət siyasetinin əsas komponentlərindən biri kimi dəyərləndirilmesinin nəticəsidir ki, 2014-cü il mayın 15-de Azərbaycan Prezidentinin Fərmanı ilə Bakı Beynəlxalq Multikulturalizm Mərkəzi yaradıldı.

Dövlətimizin başçısı Azərbaycanda multikulturalizme münasibətini bildirəkən deyisidir: "Multikulturalizm Azərbaycanda dövlət siyasetidir. Qeyd etməliyəm ki, artıq tarixi keçmişimiz də bunu diktə edir. Eyni zamanda multikulturalizm Azərbaycanda həyat tərizidir. Biz gündəlik həyatımızda bu prinsiplər əsasında fəaliyyət göstəririk. Bu prinsiplər cəmiyyətin mütləq əksəriyyəti tərəfindən dəsteklənir, müdafiə edilir".

Azərbaycanda ta qədimlərdən bəri bir-birile qaynayıb-qarışan müxtəlif xalqlar, onların əsrlər boyu qoruyub bu günləre əmənət etdiyi deyərlər ölkəmizdə uzun əsrlərin sınağından çıxmış multikultural mühit formalaşdırıb. Bu mühitin inkişafında, əlbəttə, xarici təmaslar da böyük rol oynayıb. Məraqlıdır ki, multikulturalizm mühitin özü bu mühiti tarixən formalasdırmış xalqların, etnik qrupların folkloruna təsirsiz qalmayıb. İndi ayrı-ayrı xalqların folklor nümunələrin-

də də multikulturalizm ideyalarının qədim izlərinə rast gəlmək mümkündür. Belə ideyalar zaman keçidkə etnik müxtəliflik işti-rakçıları olan qrupların multikulturalizm üzərində köklənən ənənələrinin yaranmasına və bu ənənələrin inkişafına da səbəb olur. Bu mənada müxtəlif xalqlara və etnik qruplara məxsus folklor ənənələri Azərbaycanda tarixən mövcud olmuş tolerantlıq və multikulturalizm ideyalarına da işiq salır.

Multikultural əlaqələr, mədəni mübadilə zaman-zaman yaradıcı insanların əsərlərinin öz əksini tapmışdır. Xüsusən de Azərbaycan bəstəkarlıq məktəbinin görkəmli nümayəndələri multikultural mövzulara daim müraciət ediblər. Təsadüfi deyildir ki, Azərbaycan professional müsikişinin banisi dahi Üzeyir bəy Hacıbəylinin şah əsərlərindən olan, Şərqi dünyasının ilk operası kimi tarixə düşmüş "Leyli Məcnun" operasının librettosunu əreb əfsanəsi təşkil edir. Elecə də dahi bəstəkarlarımız Qara Qarayevin "7 gözəl", Fikret Əmirovun "Min bir gecə" ballətləri də dünya cəmiyyətinə çıxmış əsərlərə bir nümunədir.

Bu gün həmin ənənəni dünya şöhrəti bəstəkarımız, Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının sədri, UNESCO-nun "Sühl artisti", Xalq artisti, professor Firəngiz Əlizadə böyük uğurla davam etdirir. Onun, demək olar ki, bütün əsərlərində multikultural ideyaların təzahürünü aydın hiss etmək olur. Bu mənada Firəngiz xanımın əsərlərinin xronologiyasına diqqət edək:

XX əsr məşhur yapon şairi İsikava Taku-bokunun "3 tanka"si əsasında bəstələnmiş "From Japanese Poetry" vokal silsiləsi;

Türk şairi Nicat Cüməlinin poeması əsasında iki pərdəli "Boş beşik" baleti;

Böyük rus şairi Aleksandr Sergeyeviç Puşkinin sözlərinə bəstələnmiş tenor və simli kvartet üçün "Власть красоты" romansı;

Türk şairi Nazim Hikmətin sözlerine bəstələnmiş bariton, xor və simfonik orkestr üçün "Ölümsüzlüyə səyahət" oratoryası;

Alman şairi Yohann Volfqang fon Hötenin "Şərqi-Qərb Divani" poemasından bəhərələnərək "Gottes ist der Orient" kantatası,

"Silkroad"- Marimba və simli orkestri üçün konsert,

Və nehayət, müğamlı flamenkonun sintezində yaranan "Muğflamenko"...

Adlarını çəkdiyimiz əsərlər Firəngiz Əlizadənin haqqında multikultural ideyalarla nəsiminin Hələbdəki məzarı bombardman nəticəsində dağıdılib. Məhz bu şəhərdə Bey-

yük təssürat yaradır. Onu da qeyd edək ki, bu əsərlər dünyadan adlı- sanlı orkestrlərin ifasında, məşhur konsert salonlarında ifa olunan əsərlərdir.

2011-ci ildə Hollandiyanın paytaxtı Amsterdamda keçirilən "Flamenco Biennale" III Beynəlxalq Musiqi Festivalında müsiki tarixində ilk dəfə olaraq flamenko ilə müğəmin sintezində bəhərlənən bu əsərin premyerasından sonra festivalın bədii rehbəri Ernestina fon De Noort yerli KIV nümayəndələrinə verdiyi açıqlamasında Firəngiz Əlizadənin "Muğflamenko"sunu "Flamenco Biennale"nin bəzəyi kimi qiymətləndirərək, bu əsərin Azərbaycan və Avropa müsikişinin sintəzi ənənəsinin ən gözəl nümunəsi olduğunu qeyd edərək demişdir: "Çox şadam ki, bizim festivala əsər bəstələmək üçün Firəngiz Əlizadəni razı sala bildik. O, bir daha adını mədəniyyətlərin dialoqu və müasir müsiki tarixinə qızıl hərfərlərle yazdırı-

dı". Xatırladaq ki, Firəngiz xanımın multikulturalizmin tərənnümüne həsr etdiyi "Schwindende Schönheit" (Qeyb olmuş gözəlliklər) yeni əsərinin bir müddət əvvəl həm Almaniyada, həm də Avstriyada premyerası olub. Belə ki, sözü gedən əsər Martin 11-də Münhendə Bavariyanın "Sonorizonte" ansamblının, Martin 21-də isə Vyana'nın "ORF" studiyasının zalında Avstriyada "Ensemble Plus" müsiki kollektivi tərəfindən ifa olunub.

Sərgdə zaman-zaman aparılan müharebələr səbəbindən məhv olmuş, dağıdılmış gözəlliklər — tarixi abidələr, muzeylərdən bəhs olunan əsərin meydana çıxmasisını Firəngiz xanım belə xarakterizə edib:

"Təessüf ki, biz elə bir dövrə yaşayırıq ki, bütöv sivilizasiyalar, mədəniyyətlər dağılırlar, məhv edilir, tarixdən silinir.

Mənim vətənim Azərbaycanda yüzlərə tarixi abidələr, muzey eksponatları, dini məkanlar və digər mənəvi dəyerlərimiz torpaqlarımızı işgal edən ermənilər tərəfindən dağıdılib, qəsb edilib. Dünya miqyasında da belə coxsayılı hadisələrə rast gelirik...

"Min bir gecə" nağıllarının qəhrəmanı Şərqi ən qədim sivilizasiya məskənlərinən olan Bağdadı əbədi itirmiş. Bağdad muzeylərinin eksponatları, əlyazmaları məhv edilib, tarixi binalar dağıdılib.

Bundan başqa, təsəvvüf poeziyasının ən görkəmli nümayəndəsi, hürufi şairimiz Nəsiminin Hələbdəki məzarı bombardman nəticəsində dağıdılib. Məhz bu şəhərdə Bey-

nəlxalq "İpek yolu" layihəsi çərçivəsində Yo-Yo Ma mənim "Eşq havası" əsərimi ifa edəndən sonra öz təessüratlarında Hələbin gözəlliyyəne valeh olduğunu bildirmişdi. Artıq bu gözəllik də hemisəlik keçmişdə qaldı.

Başqa bir misal kimi, illər boyu öz gözəlliklər ilə bizim coğrafiya kitablarımıza cildini bəzəyən qədim Palmira şəhərini də göstərmək yerinə düşər. Mən hemisə bir vaxt ora getməyi, Palmiranın mistik gözəlliklərini görməyi arzu etmişəm. Bu, artıq məməkün olmayıacaq, Palmira dağılıb. Məraqlıdır, daha hansı mədəni dəyərlər yoxa çıxacaq? Bu faciələr silsiləsini nə vaxt dəyandırıbilecəyik? Münhenin "Sonorizonte" ansamblı üçün yazılmış, "Schwindende Schönheit" (Qeyb olmuş gözəlliklər) əsərində mən bu suallara cavab axtarırmışam".

"Azərbaycan bəstəkarı mədəniyyətlərin dialoquna, Şərqi və Qərbə xas mənəvi dəyərlərin qarşılıqlı mübadiləsinə və bir-birini tamamlamasına böyük töhfə vermişdir. O, öz müsikişində Qərb bəstəkarlıq məktəbi ilə Şərqi zəngin irsi olan müğəmin təsirli sintezinə nail olmuşdur". Bu fikirlər isə uzun illər Firəngiz Əlizadə ilə əməkdaşlıq edən Hamburq Beynəlxalq Musiqi Nəşriyyatının təmsilçisi doktor Hans Sikorskiyə məxsusdur.

Burda qeyd etmək yerinə düşər ki, F. Əlizadə uzun illərdir "Hans Sikorski" Beynəlxalq Musiqi Nəşriyyatı ilə əməkdaşlıq edir və bəstəkarımızın yaradıcılığının beynəlxalq miqyasda təbliğ olunmasına bu təşkilatın böyük böyük əməyi var.

Məqalələrinin birində Dr. H. Sikorski Şərqi və Qərb mədəni ənənələrinin yaxınlaşmasında F. Əlizadənin böyük rolü olduğunu xüsusi vurğulayır: "Firəngiz Əlizadə, şübhəsiz ki, bizim dövrün lider bəstəkarlarından biridir, həm də müsəlman aləminin yeganə nümayəndəsidir ki, Qərbdə müasir klassik müsiki sahəsində böyük uğurlar qazanmışdır. Onun əlvən, fəthədicili, ifadəli müsiki Amerikadan Avstraliyaya qədər bütün qitələrdə en görkəmlə ifaçılar Yo-Yo Ma, Evelin Qlenni, Yuliis Bergeb və dünəyanın ən məşhur ansambları tərəfindən ifa edilir. Onun baletləri Helsinki, Nyu-York, Berlin, Münhen və İstanbulun səhnələrində qoyulur. Özünün zəngin müasir yaradıcılığı ilə F. Əlizadə mədəniyyət dialoqlarına, Şərqi və Qərb dəyərlərinin qarşılıqlı zənginləşməsi üçün böyük töhfələr vermişdir..."

Məşhur alman müsikişünə Ulrike Pato-vun bəstəkarımızın haqqında alman dilində yazdığı kitabdan oxuyuruq:

münasibətlərini "folklor dili" ilə dünyaya çatdırır.

Festivalda etnik müxtəliflik, Azərbaycanda yaşayan azsaylı xalqların folklor kollektivlərinin çıxışları bir daha göstərir ki, burada müxtəlif xalqlar, etnik qruplar sühbətindən yaşıyaraq multikultural mühitin, ölkəmizin və cəmiyyətimin inkişafı üçün öz töhfəsini verir.

B. Əlizadənin multikulturalizm ənənələrinə sadıqliyinin tekər yaradıcılığında deyil, özünün təşəbbüsü ilə həyata keçirilən tədbirlərdə də bir daha şahidi olur. Artıq 6-ci dəfədir Azərbaycan Bəstəkarlar İttifaqının təşkilatlığı, məhz İttifaqın sədri Firəngiz Əlizadənin təşəbbüsü ilə ölkəmizdə Şəki "İpek Yolu" Beynəlxalq müsiki festivalı keçirilir.

Təsadüfi deyil ki, İpek Yolunun üzerinde yerleşən Şəki şəhərində eyni adda Beynəlxalq Musiqi festivalı keçmişlər gələcəyi, başqa sözə desək, ənənə ilə müasirliyi bir-birinə qovuşdurən bir mədəniyyət tədbiri kimi tarixə düşüb. Festivalın keçirildiyi yer — İpek Yolu üzərindəki tolerantlıq məkanı kimi karvansaray da bu mənada rəmzi səciyyə daşıyır. Firəngiz Əlizadə Şəki "İpek Yolu" Beynəlxalq müsiki festivalının bədii rehberi olmaqla, dünyadan müxtəlif xalqların nümayəndələrini, mədəniyyət və incəsənət xadimlərini qədim Şəki torpağında toplayaraq, buradan Azərbaycanın sorağına bu əsərin səsləndirilməsinin video-kadrlarına tamaşa etdilər. Nümayişdən sonra "Mərsiye" əsəri geniş müzakirə olundu və çıxış edənlər yekdilliklə bu əsərin mədəniyyət sahəsi üzrə 2016-ci ilin Dövlət Mükafatına təqdim olunmasını dəsteklədilər. Görüşdə o da vurğulandı ki, F. Əlizadənin bütün əsərləri yüksək müqavilələrə layıqdir.

Qədim yunan filosofu Pifagorun belə bir kelamı vardır: "İncəsənətin müəllimi müsiki dir". Zənnimizcə, müsiki incəsənətin müəllimi olmaqla bərabər, dünya xalqları arasındada ən gözəl ünsiyyət vasitəsidir. Müsiki dilindən, dinindən, məkanından asılı olmaya-raq her bir xalqın, her bir insanın qəlbənə yol tapır, ruhunu oxşayır. Ürəyəyati, ruhu oxşayan müsiki, əlbəttə ki, insanlara onun müəllifini də sevdirir. Bu mənada Azərbaycanın görkəmli bəstəkarı Firəngiz Əlizadənin uğurları həm də Azərbaycan mədəniyyətinin uğurlarıdır.

İttifat HACIXANOĞLU.